

Maja Szűcs

Kindertreinen

Maarten J. Aalders & Gábor Pusztai & Orsolya Réthelyi
(eds.): *De Hongaarse kindertreinen. Een levende brug tussen
Hongarije, Nederland en België na de Eerste Wereldoorlog.*
Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2020.

Honderd jaar geleden, op 8 februari 1920, vertrok de eerste kindertrein naar Nederland die 600 vermagerde Hongaarse kinderen naar Nederlandse families bracht, om bij te komen van de gevolgen van de oorlog. De 600 geselecteerde kinderen werden nog door meer dan 60 000 anderen gevolgd. Ze reisden behalve naar Nederland onder andere ook naar België, Zwitserland en Engeland.¹

Het boek *De Hongaarse kindertreinen. Een levende brug tussen Hongarije, Nederland en België na de Eerste Wereldoorlog* wil deze grootste hulpactie herdenken. De bundel werd samengesteld uit de studies van de leden van de internationale onderzoeksgroep *Migratie, cultuur en identiteit*, bestaande uit de onderzoekers van de Vakgroep Neerlandistiek van de Eötvös Lóránd Tudományegyetem (ELTE) en van de Universiteit Debrecen, van de Theologische Universiteit Kampen – Neo-Calvinism Research Institute en van het *Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving* (KADOC) te Leuven.

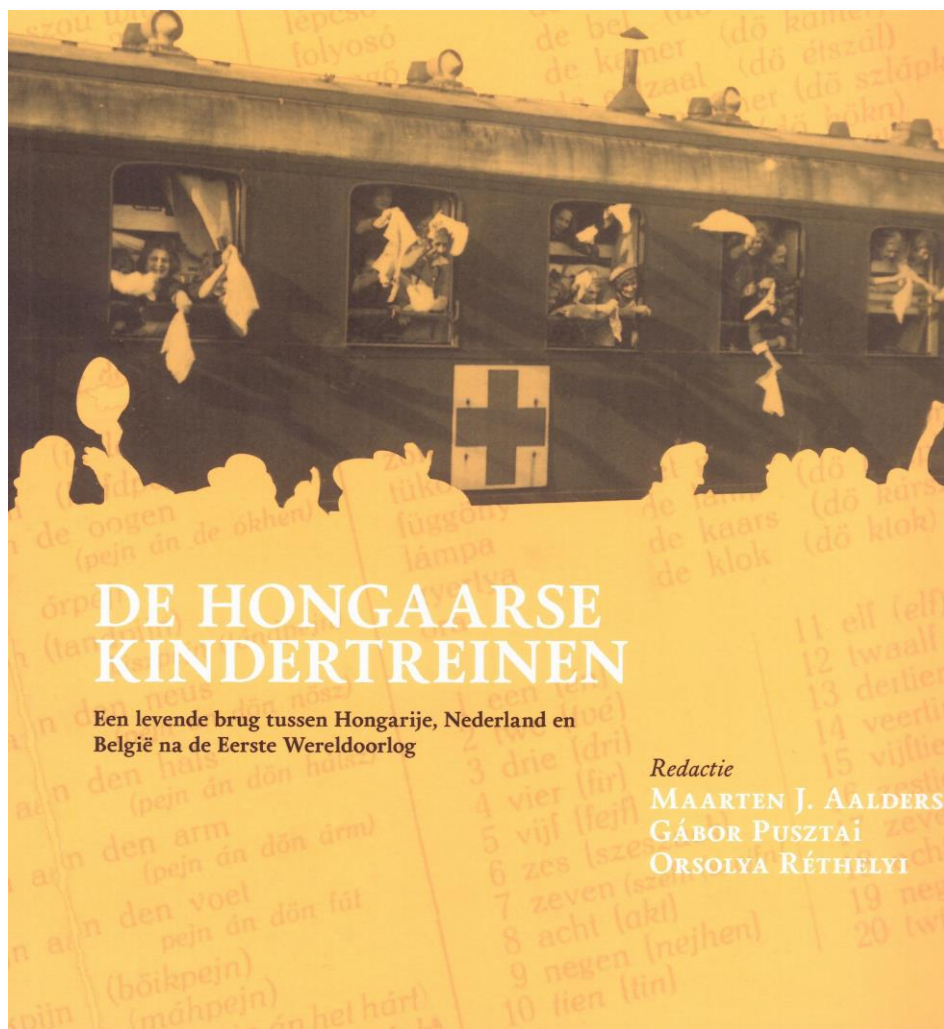
Deze publicatie werd voorafgegaan door de conferentie *Migratie, literatuur en identiteit: De kindertreinen tussen Hongarije, Nederland en Vlaanderen in de eerste helft van de 20ste eeuw* (Migráció, irodalom és identitás: A gyermekvonatok Magyarország, Hollandia és Flandria között a huszadik század első felében), georganiseerd door de Vakgroep Neerlandistiek van de ELTE in november 2018. Tijdens deze eerste gezamen-

lijke activiteit stelden de leden van de onderzoeksgroep zich niet minder ten doel dan de oprichting van een forum voor de Hongaarse, Nederlandse en Vlaamse deskundigen die zich met dit thema bezighouden. De deelnemers zijn daarnaast overeengekomen dat ze de nieuwste resultaten ook voor een breder publiek bereikbaar willen maken. Hiervoor biedt dit boek, waarvan we de studies hieronder bespreken, een uitstekende mogelijkheid.

In de inleidende studie *Honderd jaar geleden. Internationaal licht op de kindertreinen als verbinding tussen Hongarije, Nederland en België* vatten Maarten J. Aalders, Gábor Pusztai en Orsolya Réthelyi samen onder welke politieke en maatschappelijke omstandigheden de tussen 1920–1930 georganiseerde hulpacties plaatsvonden. Daarnaast leggen ze uit waarom het werk van de onderzoeksgroep *Migratie, cultuur en identiteit* uniek is en op welke basis bouwend ze de ‘gezamenlijke erfenis’ van Hongaren, Nederlanders en Vlamingen opnieuw aan het licht willen brengen.

Maarten J. Aalders, gereformeerd predikant, kerkhistoricus en onderzoeker van de protestantse contacten tussen Hongarije en Nederland gedurende het interbellum, stelt in zijn artikel *Twee vrienden van Hongarije: Henriëtte Kuyper (1870–1933) en Jan Clinge Fledderus (1870–1946)* het leven van de twee sleutelfiguren van de kinderacties, Henriëtte Kuyper, dochter van de Nederlandse minister-president Abraham Kuyper en dat van Jan Clinge Fledderus, de Nederlandse consul-generaal te Boedapest, voor. Naast het schetsen van hun biografieën laat hij ons ook weten hoe ze in contact kwamen met Hongarije, welke band ze met het uitgeputte land hadden en hoe ze de actie opstartten om aan noodlijdende Hongaarse kinderen hulp te verlenen.

Zijn studie *Kindertreinen naar Nederland (1919–1930)* laat ons vanuit het gezichtspunt van het Centraal Comité voor noodlijdende Hongaarsche Kinderen en gedeeltelijk vanuit het perspectief van het Nederlandsch Rooms-Katholieke Huisvestings-Comité te 's Hertogenbosch zien hoe zowel gezinnen die kinderen afstonden als gastgezinnen gezocht werden, welke rol religie in de acties speelde en op welke manier taalhindernissen overwonnen werden, en tegelijk hoe culturele en linguïstische relaties onderhouden werden. Daarnaast biedt Aalders eveneens informatie over het ‘kindertrein-toerisme’ dat volgde op de acties – over de reizen van pleegouders naar Hongarije – en over de mogelijke redenen van het opheffen van de reddingsacties. Hij besluit zijn studie met een beoordeling daarvan.

Vera Hajtó, sociaal historicus, zoekt in haar werk *De Belgen en de Hongaarse kinderen. Kinderhulpacties (1923–1927)* het antwoord op de vraag hoe en waarom België zich aansloot bij het programma dat hulp aan Hongaarse kinderen verleende. Door wie en hoe werd de reis van de kinderen georganiseerd, welke maatschappelijke en politieke sfeer droeg bij tot het succes van de actie en wat waren de voornaamste kenmerken daarvan? De herinneringen van de deelnemers maken haar analyse en uiteenzetting levendiger.

Orsolya Réthelyi, neerlandicus en historicus, hoofd van de vakgroep Neerlandistiek van de ELTE, doet in haar studie *Een nieuwe familie. De kindertreinen en de Hongaars-Nederlandse contacten in de spiegel van de Hongaarse cultuur in de jaren twintig* een poging om de aard van de door de hulpacties ontstane nieuwe verbinding tussen Hongarije en Nederland te onthullen. Hiervoor bestudeert ze tussen 1920–1925 verschenen krantenartikelen, gedichten, geschriften, visuele bronnen, objecten, in die jaren georganiseerde evenementen en de daarin verborgen beelden en metaforen.

De Vlaamse schrijver Rudi Hermans (1953) verwerkt in zijn vier literaire autobiografische korte romans de weg van zijn Hongaarse moeder naar België en de trauma's die ze aan haar kinderen overdroeg. Judit Gera, professor emeritus van de ELTE, analyseert het thema van de kindertreinen in haar verhandeling *Postmemory en cultureel geheugen als bindmiddelen tussen feit en fictie in het werk van Rudi Hermans* zoals dat blijkt uit deze boeken. Haar studie gaat daarnaast in een bredere zin in op de invloed van de historische feiten op literatuur en op de representatie van biografieën in literaire werken.

Réka Bozzay, hoofdassistent van de vakgroep Nederlands van de Universiteit Debrecen, maakt in haar artikel *De kinderactie en de verlening van het eredoctoraat in Debrecen in 1925* het leven Carl Irlet (1879–1953), predikant te Bern, en dat van Willem Carel Adrien baron van Vredenburg (1866–1948) bekend. Ze werden voor hun cruciale rol in de Zwitserse en Nederlandse reddingsactie onderscheiden. Bozzay bestudeert hoe en waarom ze de *doctor honoris causa*-onderscheiding mochten ontvangen en of de nieuwe eredoctoren in latere jaren nog contact met de Universiteit Debrecen hadden.

Roland Nagy, universitair hoofddocent van de Vakgroep Nederlands van de ELTE, analyseert in zijn studie *Het woord bij de daad voegen. Enkele taalkundige aspecten van de Hongaars-Nederlandse betrekkingen in de tijd van de kinderacties* welke invloed de historische gebeurtenissen in Hongarije, waarover Nederlandse tijdschriften berichtten, op de Nederlandse woordenschat hadden. Hij neemt meer precies twee woorden, hun afgeleide vormen en hun connotatieve betekenis onder de loep, namelijk 'Hongarijen' en 'Magyaar', woorden die Hongarije en de Hongaren afwijkend van de norm niet neutraal aanduiden. Nagy gebruikte voor zijn analyse zowel kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksmethoden.

Gábor Pusztai, hoofddocent van de vakgroep Nederlands van de Universiteit Debrecen, behandelt in zijn verhandeling *Tot mislukking gedoemd*.

Hongaarse kinderactie naar Nederland na de Tweede Wereldoorlog de kinderpacties van na de Tweede Wereldoorlog. Naast het bekendmaken van de onder andere Zwitserse, Franse, Deense en Nederlandse initiatieven bestudeert hij respectievelijk hoe de Hongaarse linkse en conservatieve partijen van de hulpverlening in hun politieke strijd gebruik maakten en op welke manier de communistische partij, de MKP (Magyar Kommunista Párt) de kindertreinen, hun politieke tegenstanders en de kerken teniet deden, parallel met hun machtsovername.

Roeland Hermans, collega van het Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving (KADOC) te Leuven, bespreekt in de slotstudie *Gedeeld verleden, gedeeld erfgoed. De Belgisch-Hongaarse kinderacties* wat de reden is dat de Belgische kindertreinen in de vergetelheid raakten ondanks de grote belangstelling en hun succes van toen. Hij wijst er ook op hoe de twee landen verbindende hulpacties weer ontdekt kunnen worden, en hoe België en Hongarije hun gedeeld verleden weer aan het licht kunnen brengen, onder de loep kunnen nemen en kunnen begrijpen op basis van het voorbeeld van de tentoonstelling De ‘Hongaartjes’: Belgisch-Hongaarse kinderacties.

Noten

- ¹ Eerder in *Acta Neerlandica* verscheen over de kindertreinen: Molnár & Pusztai, ‘Kindertreinen’; over de kindertreinen naar Engeland nog recent verschenen: Petneki & Petrich, *Gyermekvonat Angliába*.

Bibliografie

- Molnár, A. & Pusztai, G. ‘Kindertreinen’. *Acta Neerlandica* 6/2008, 143–174.
- Petneki, K. & Petrich, K. 2019 *Gyermekvonat Angliába*. [*Kindertreinen naar Engeland*]. Budapest: Európa.